

VI. ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ

Андрій Блануца*

Studia z dziejów stosunków Rzeczypospolitej z Państwem Moskiewskim w XVI–XVII wieku). Pod redakcją M. Nagielskiego, K. Bobiałyńskiego i P. Gawrona. — Zabrze-Tarnowskie Góry, 2013. — 413 s.

XVI–XVII століття в історії Речі Посполитої та Московської держави без перебільшення можна назвати переломними. Москва у цей час пережила бурхливі події «Смути», яка призвела країну до часткової зовнішньої експансії, масової розрухи, швидкісної зміни одна одною політичних та військових угруповань на чолі держави. Річ Посполита своєю чергою претендувала поширити свій політичний вплив на теренах Східної Європи, намагаючись навіть нав'язати московитинам свого правителя. Саме у цьому складному вирі міждержавних відносин сформовано проблематику військово-політичного протистояння і висвітлено на сторінках пропонованого наукового збірника.

Відкриває збірник стаття Ієроніма Гралі, у якій Автор показує еволюцію поглядів польсько-литовської шляхти на війни з Москвою у другій половині XVI ст. — від пацифічних настроїв до зовнішньої експансії. Гедимінас Лесмайтіс подає реконструкцію строю війська Великого князівства Литовського (у виставлених конях повітами та землями) у Радошковичах 1567 р., порівнюючи його з Пописом війська ВКЛ того ж 1567 р. Томаш Богун звернувся до теми ролі британських найманців у шведській армії на початку XVII ст. Статтю доповнює цікавий приклад кореспонденції британського найманця Джеймса Спенса з табору шведського війська у Стокгольмі кінця вересня 1610 р.

Про Московську державу XVI–XVII ст. чимало інформації несуть історичні хроніки та авторські твори. У цьому ракурсі виділяються дослідження Дмитрія Карнаухова та Пшемислава Гаврона. Перший проаналізував Хроніку Європейської Сарматії Александра Гваньїні, а другий розглянув польсько-литовські історичні пам'ятки часів Смути (1603–1618 рр.). Історико-джерелознавче дослідження Хроніки Сурти і Трубницьких як джерела вивчення Могилева часів польсько-московської війни 1654–1667 рр. здійснив Томаш Чесельський. Віктор Брехуненко у своїй статті представив узагальнений погляд українських козаків на державний устрій та суспільні відносини у Московії у першій половині XVII ст. У політичному плані українські козаки у стосунках з Москвою відводили роль однієї із зовнішніх опор й одночасно засобу тиску на позицію Варшави щодо станових прерогатив козацтва.

Військово-політичні відносини Румунії з країнами-сусідами Дунайського регіону стали об'єктом дослідження Валентина Константінова. Автор звертає особливу увагу на систему взаємовідносин Румунії з Оттоманською Портою, як

* *Блануца Андрій* — кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України.

основних політичних гравців на Придунав'ї. Даріуш Мілевський підняв проблему військово-політичних стосунків Семиграддя і Наддунайських князівств у контексті укладення Переяславського договору 1654 р. козацької України з Московською державою.

Українську тематику продовжила стаття Пьотра Кроля про воєнні кампанії на землях Гетьманщини упродовж 1658–1659 рр. Автор у ній вніс низку уточнень та доповнень до відомих фактів, опрацювавши комплекс нових джерел та досліджень.

Низка статей збірника стосуються розгляду та аналізу окремих військових кампаній та битв, що мали місце у польсько-московських військово-політичних відносинах. Так, Анджей Пшепюрка висунув свої гіпотези щодо битви під Ключиним 4 липня 1610 р. Чуднівська військова кампанія 1660 р. вже вкотре постає під пильним прицілом дослідження Мірослава Нагельського, який методично розкриває факт за фактом цієї битви. Єжи Маронь проаналізував битви під Ключиним та Чудновим через призму «операційного виміру війни» епохи раннього Нового часу. Мацей Франц звернувся до постаті козацького гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного у контексті його походу на Московію наприкінці Смути у 1618 р. Вибрані проблеми оборони Смоленська у 1632–1633 рр. стали об'єктом дослідження Анджея Харатима.

Анджей Рахуба свою увагу зосередив на дослідженні кампанії по звільненню Бреста Литовського. Це відвоювання автор вважає остатнім акордом «Щасливого року» 1660 р. Криштоф Коссажецький дослідив військову кампанії літа–осені 1661 р. над Двіною та, зокрема, проаналізував битву під Кушліками, яка стала вирішальною цієї кампанії. Дослідницьку увагу Анджея Маєвського привернув похід на чолі з Александром Полубінським вглиб Московської держави у 1664 р. Конрад Бобятинський звернувся до проблеми умов утримання військовополонених польських та московських вояків в Андрушові упродовж 1666–1667 рр.

Завершує збірник стаття Марека Вагнера на дипломатичну тематику. Автор актуалізував проблему посольства Константина Томіцького до Москви восени 1680 р.

Загалом науковий збірник на військово-політичну тематику розкриває нові дані та факти взаємовідносин Речі Посполитої та Московської держави у Новий час.